

заходи повинні сприяти збільшенню позитивної інформації про Україну у світових мас-медіях та створенню іміджу України як високоцивілізованої європейської держави, що сприятиме притоку іноземних туристів до України як під час Євро-2012, так і після цього заходу. За даними, що наводяться нині в пресі, число туристів, що відвідають Україну під час Євро-2012, повинно скласти 1 млн. осіб, а дохід від одного туриста – на рівні 2 тис. євро. Отже, Україна планує заробити на Євро-2012 як мінімум, 2 млрд. євро, а це 2 % ВВП нашої держави [7]. Активна промоційно-маркетингова діяльність України з підготовки та проведення Євро-2012 дозволить значною мірою виконати це завдання.

1. Смирнов І.Г. Бізнесові основи міжнародного туризму: Навч. пос. / І.Г. Смирнов. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007. – 127 с.
2. Смирнов І.Г. Міжнародний туристичний бізнес: Навч.-метод. пос. / І.Г. Смирнов, Н.В. Фоменко. – І.-Ф.: Галицька академія, 2009. – 154 с.
3. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму: Підр. / В.К. Кіптенко. – К.: Знання, 2010. – 502 с.
4. Кириллов А.Т. Маркетинг в туризме / А.Т. Кириллов, Л.А. Волкова. – СПб.: Изд-во С-Петербургского ун-та, 1996. – 184 с.
5. Коберник И. Показательное выступление / Иванна Коберник // Корреспондент. - № 46. – 2011. – 25 ноября. – С. 30-33.
6. Стулень Е. Сказали: у вас лицо строителя / Екатерина Стулень// Сегодня. – 2011. – 26 декабря. – С. 11.
7. Панченко А. НБУ: доллара по десять гривень не будет / Алекс Панченко //Сегодня. – 2012. – 14 января. – С. 2.

УДК 911.3

Приходько А.І.

ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ ТУРИЗМОЛОГІЇ: ТУРИСТИЧНИЙ ЦЕНТР ЧИ ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ.

В статті піднімається питання щодо понятійно-термінологічного апарату туризмології. Зокрема, приділена увага дефініціям, що використовуються для визначення туристичних територій.

Ключові слова: туристичний простір, туристична територія, дестинація, туристичний район, туристичний регіон, туристичний центр, туристично-рекреаційна система.

В статье рассматривается терминологический аппарат, используемый в туризмологии. В частности, уделено внимание дефинициям, которые используются для определения туристических территорий.

Ключевые слова: туристическое пространство, туристическая территория, дестинация, туристический район, туристический регион, туристический центр, туристическая рекреационная система.

The author deals with the issue of timing in tourism. In particular, attention is paid to the definition used to determine the tourist areas

Keywords: tourist space, tourist area, destination, tourist area, tourist area, the tourist center, a tourist recreation system.

Постановка проблеми. Розвиток наукової думки, поява все більшої кількості фундаментальних наукових праць в рамках галузей знань пов'язаних з туризмом, рекреацією, готельно-ресторанним бізнесом викликає постійні зміни у навчальних програмах підготовки фахівців з даних напрямів, класифікаторі професій, КВЕДі та ін.. Та головне, що ці процеси формують основу для нової науки – туризмології. Основне завдання становлення туризмології – є обґрунтування теоретико-методологічних засад наукових досліджень у сфері туризму.

Актуальність дослідження. Генезис туризмології базується на міждисциплінарних зв'язках філософії, історії, географії, рекреалогії, картографії, економіки, менеджменту, маркетингу, статистики, культурології, етнології, психології, соціології, політології, правознавства та ін.. Дослідження туристичного ринку в Україні переважно базується на синтезі знань географії та економіки, і вивчається туристичні дисципліни відповідно на географічних чи економічних факультетах ВНЗ. В результаті чого виникають певні відмінності, плутанина, подекуди протиріччя, у теоретико-методологічних засадах туризмології, зокрема у понятійно-термінологічному апараті.

Найбільш невизначеним залишається питання щодо термінів, які використовуються для визначення певної туристичної території. По-перше, визначення туристичних територій має велику диференціацію в географічній науці, а в наукових працях економістів використовується довільно, синонімічно. По-друге, лише базові поняття мають чітку, загально визнану дефініцію, що відповідає міжнародній номенклатурі, а один й той самий термін на позначення туристичного простору має різні, варіативні трактування, без узгодження з міжнародними визначеннями, проте використовуючи їх на рівні. По-третє, не зважаючи на те, в яку групу наук буде введено туризмологію (соціо-гуманітарну, соціо-економічну чи ін.) це не змінить того факту, що жоден із туристичних запитів неможливо задовольнити поза певною територією, тому необхідність чіткого й уніфікованого визначення туристичних територій збережеться у будь-якому випадку. І на останок, огляд статей на дану тематику показав, що переважна більшість авторів зосереджують увагу на термінологічно-понятійному апараті туризмології в контексті економічних, педагогічних, правознавчих та філософських досліджень.

Для розв'язання даної проблематики, вбачається за доцільне, проаналізувати та систематизувати найбільш вагомі визначення територіальної організації туризму, порівняти з іноземними аналогами, зробити узагальнення. При цьому *метою статті* є розробка пропозицій щодо уніфікації дефініцій.

Виклад основного матеріалу. Поняття туристична територія в суспільній географії базується на теорії територіального поділу праці. Узагальнено у вітчизняній літературі туристична територія трактується як соціально-економічна категорія, територіальна система обслуговування туристів. При цьому визначають, що туристична територія - це та

територія, що *використовується* чи *може бути використана* для задоволення туристичних потреб, а до невід'ємних складових туристичної території відносять: туристичні ресурси (природні та/чи антропогенні), туристичну інфраструктуру (заклади та організації, що задіяні в обслуговуванні туристів в межах території, та мають між собою тісні соціально-економічні зв'язки) [1, 3, 6, 7, 8].

Туристична територія або територія пріоритетного розвитку туризму – «вид комплексного туристського ресурсу – географічно певне місце концентрації найцінніших туристських ресурсів, а також об'єктів туристського інтересу, виділювані в складі туристського регіону із вказівкою в реєстрах і кадастрах й інших видах документації із введенням режиму пріоритетного цільового функціонування й використання з метою туризму в її межах» [8].

У світовій практиці туризму є випадки коли території, акваторії, що не мали туристичних ресурсів та інфраструктури перетворили на туристичні Мекки – порожня пустеля стала відомим центром азартних ігор – Лас-Вегас; посеред акваторії біля берегів Саудівської Аравії з'явилися острови у формі пальмового листа; з'явилися туристичні маршрути й територією Антарктики. Тобто виникає певне протиріччя, якщо до дефініції туристичної території включити території, що можуть використовуватися в туризмі, адже з практики, майже будь-яку територію можна використати для задоволення потреб туристів, а деякі території, що мають явний туристичний потенціал не реалізують його. При цьому підході виділяються туристичні території, а вже в процесі розвитку туристичної інфраструктури та матеріально-технічної бази гостинності відбувається формування територіальної структури. До дискретних елементів територіальної структури відносять туристичні пункти та туристичні центри.

Помилковим також буде називати туристичною територією лише ті території, де туризм має виключне й домінуюче значення в соціально-економічному розвитку місцевості.

Н.С. Мироненко та І.Т. Твердохлебов у своїй праці «Рекреаційна географія» окрім терміну «рекреаційна територія» використовують термін «рекреаційний простір», що є набагато ширшим поняттям та може складатися з декількох рекреаційних територій [7]. Серед сучасних науковців такий підхід до визначення можна зустріти, наприклад у О.О. Любіцевої, яка зазначає, що, туристична територія – це частина ділянки суходолу, підземного простору, акваторії, навіть аероторії (повітряного простору), в межах якої здійснюється туристична діяльність, тому коректніше й точніше застосовувати термін «туристичний простір» [5]. З вище зазначеного можна дати наступне визначення туристичного (рекреаційного) простору – це простір, що об'єднує соціальні, техногенні, природні компоненти, які використовуються для забезпечення туристичних потреб та мають між собою тісні економічні й господарсько-територіальні зв'язки. До складу туристичного простору може входити

територія, акваторія, аероторія, якщо в їх межах здійснюється туристична діяльність. Території, що потенційно можуть використовуватись для туристичних потреб визначаються, як території пріоритетного розвитку туризму. «Туристична територія» є більш вужчим поняттям ніж туристичний простір, проте виступає домінуючою складовою туристичного простору. Морські круїзи завжди прив'язані до конкретних територій, де розташовані порти, при використанні аероторії – будь-то літак, дельтаплан, повітряна куля – початкова та кінцева точки локалізуються на певній території (якщо використовується й акваторія, то як транзитна точка подорожі); космічні туристи прив'язані до конкретних територій, де розташовані космодроми і незалежно від місця посадки, подорож закінчуються на території розташування центрів, де вони проходять адаптацію.

Термінологічний апарат, що дає визначення таксономічним одиницям туристичних територій у вітчизняній літературі чітко не визначений й має певні розбіжності та дублювання. Нижче наведена зведена таблиця в якій відображено визначення найбільш поширених термінів, які використовуються для туристичних територій, з точки зору різних наукових підходів.

Як видно з таблиці в термінології подекуди чітко розрізняють поняття туристична та рекреаційна територія, хоча на інших таксономічних рівнях ці поняття ототожнюються. Визначення подекуди мають не чіткий, загальний характер. Складові узагальнюються і є майже однаковими. Немає чіткого відображення ієрархічного рангу туристичної території. Взагалі не береться до уваги порядок величини території, рівень розвитку туристичної інфраструктури, територіальний розподіл обслуговування туристичних потоків, рекреаційне навантаження.

Таблиця 1. Таксономічна система туристичних (рекреаційних) територій

складено за [1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12]

Термін	Визначення	Складові	Таксономічні одиниці	Рівень
Територіальна рекреаційна система (TRC)	комплексна геосистема; розглядається в одному ряду з територіальними виробничими комплексами (ТВК) і природними геосистемами	об'єднує соціальні, техногенні, природні компоненти	Складається з одного чи кількох туристичних регіонів	державний (міжнародний) рівень
Територіально-туристський комплекс (ТТК)	Складне територіально-господарське утворення, що	сукупність туристських закладів, підприємств	об'єднує декілька туристських центрів	Державний чи регіональний рівень

	має єдину систему туристського, культурно-побутового та господарського обслуговування	сфери обслуговування; містобудівне утворення, що складається з рекреаційних споруд; Група туристських підприємств і установ, що мають загальний характер організації туризму та відпочинку		
Рекреаційний (туристичний) регіон	Територіальна система до складу якої входять підсистеми тривалого та короткочасного відпочинку, санаторно-курортного лікування переважно в межах економічного району	Усі заклади та організації, що задіяні в обслуговуванні туристів в межах регіону; окремих курортів, природних парків, зон відпочинку, центрів туризму	Може відповідати ТРС; Складається з рекреаційних районів	Державний чи регіональний рівень
Рекреаційний район	Частина рекреаційного регіону ; становить основу функціонально-територіальної організації;	включає курорти однакового профілю, зони відпочинку та центри туризму; охоплює, декілька адміністративних районів з'єднаних транспортною мережею з центром регіону	Складається з рекреаційних підрайонів	Регіональний рівень
Туристичний район	Група туристичних комплексів, об'єднаних у територіальній структурі рекреаційно-туристичного господарства; виробничо-		Складається з туристичних підрайонів	Регіональний чи районний рівень

	територіальне утворення, що спеціалізується на наданні населенню туристських послуг			
Туристичний (рекреаційний) підрайон	ареал з однорідними туристичними комплексами	включає один або кілька курортів однакового профілю з зонами відпочинку та центрами туризму	Складова туристичного району	Районний чи місцевий рівень
Туристичний центр	функціонально-планувальний центр туристичного району, вузловий пункт туристичних маршрутів	Складається підприємств і установ тур. обслуг., об'єктів господарського призначення; зосередження адміністративних та інформаційних туристично-екскурсійних служб; декількох	Виділяють т.д. кількох рангів в залежності від яких вони є: - основою підрайону; - утворюючою складовою району; - центральною частиною регіону	- місцевий рівень; - районний чи регіональний рівень; - регіональний чи державний рівень
Туристичний пункт	Вузловий чи важливий проміжний пункт туристичного маршруту; Місце без повного циклу обслуговування туристів	Один чи кілька туристичних об'єктів; кілька однотипних туристичних закладів невеликої потужності	Може виступати основою, центральною частиною туристичного підрайону; виступати "супутником" туристичного центру	Місцевий рівень

Відсутнє узгодження вітчизняної термінології з міжнародною. У міжнародній термінології, що уніфікована ВТО (UNWTO), визначення «туристична територія» відсутнє. Натомість є дефініція «туристична дестинація» («tourism destination»), котра дослівно означає «пункт туристичного призначення». Дестинація (destination) – (1) місце (територія, район, місцевість) призначення, прибуття; (2) об'єкт призначення, користувач-отримувач інформації обчислювальної мережі; (3) мета подорожі, походу. Частіше за все термін використовується в лексиці професійного туризму для визначення місцевості або країни, що приймає туриста [2, 13]. У вітчизняній науковій літературі термін «дестинація» рядом авторів визначається як – місце прибуття, призначення туриста,

тобто туристичним центром – елементом територіальної структури туризму. Ці два терміни з'явилися у радянські часи, коли вітчизняна туристична індустрія розвивалася відокремлено від світової практики. Тому вважається, що знавці англійської мови просто адаптували термін під українську мову, незважаючи на наявність відповідного терміну – «туристичний центр». І, як це часто буває, тепер в науково-перекладній літературі ці терміни вживаються синонімічно та їх використовують як кому заманеться. Тим не менш, все частіше більш правильним вважається переклад – «туристичний центр», як територія, що має туристичні ресурси і відповідну інфраструктуру для обслуговування туристів. В деяких контекстах використовується близький до нього географічний термін «туристичний регіон».

Необхідно пам'ятати, що навіть в одному регіоні може бути декілька туристичних центрів. Наприклад, м. Львів і м. Трускавець розташовані в одній області, але це різний комплекс рекреаційних можливостей, які не можна перенести в будь-яке інше місце [4].

Інший підхід до визначення DESTINATION у вітчизняній науковій літературі сконцентрований не на території, а на туристичних потоках. Термін використовується для визначення напрямку руху туристичних потоків. Тож уніфіковане використання терміну "destination" у туристичній науці залишається не визначеним.

Сьогодні перед науковцями географами, що займаються дослідженнями туристичної сфери стоїть завдання вдосконалення та уніфікації таксономічних одиниць туристичних територій. Для розробки чіткої ієрархії та ранжування туристичних територій необхідний значний фактичний матеріал та статистичні данні щодо туристичної діяльності в межах певних територій. Розподіл територій на ранги є основою для планування та управління туристичною діяльністю. В рамках туристичних територій більш чітко можна визначити основні напрямки розвитку туризму, передумови для соціально-економічного зростання. Таксономічна система туристичних територій має бути обумовлена розподілом обов'язків по обслуговуванню туристів, враховувати туристичне та рекреаційне навантаження на туристичні ресурси та заклади з обслуговування туристів в межах певної території. Розподіл туристичних територій має також враховувати цикл туристичних занять (сезонність, тривалість).

Представлення термінології про систему туристичних територій важливо методологічно, оскільки роль, функції, та подальший розвиток кожної окремо взятої території може бути оцінено лише в рамках загальної системи туристичних територій.

1. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії. – К.: «Палітра», 1997. – 130 с.

2. Большой Глоссарий терминов международного туризма /Под. ред.. М.Б.Биржакова, В.И.Никифорова – «СПб.:»Издательский дом Герда», «Невский фонд», 2002, с.25.

3. В'їзний туризм. Авторський колектив: Коваль П.Ф., Алєшугіна Н.О., Андрєєва Г.П., Зеленська О.О., Григор'єва Т.В., Пархоменко О.Г., Дудко В.Б., Михайловський М.О., Бондар С.І. Навчальний посібник: Ніжин, Видавництво Лук'яненко В.В., 2010. – 304 с.
4. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні, Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
5. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг, К.: Альтерпрес, 2002. - 436 с.
6. Масляк П.О. Рекреаційна географія. Навчальний посібник. - К.: Знання, 2008. - 343 с.;
7. Мироненко Н. С., Твердохлебов И. Т. Рекреационная география. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1981 г. – 207 с.
8. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теоретичні основи туризмології.- К.: «Ніка-Центр», 2005, с.214.
9. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії: Навч. Посібник. – К.: Вища шк., 1996 – 231с.
10. Романов А.А., Саакянц Р.Г. География туризма. Учебное пособие. - М.: Советский спорт, 2002. - 464 с.
11. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу, Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. - 336 с.
12. Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. та ін.. Енциклопедичний словник-довідник з туризму, - К.: Видавничий дім «Слово», 2006. – 372 с.
13. Сайт UNWTO – unwto.org

УДК 910.2 + 796.5

Вишневський В.І.

РЕСУРСИ ЕКОТУРИЗМУ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Висвітлено сутність екотуристичних ресурсів: їх потенціал, види, цінність, використання. Розглянуто співвідносність цих понять.

Ключові слова: екотуризм, потенціал, ресурси.

Показана суть экотуристических ресурсов, их потенциал, виды, ценность и использование. Рассмотрено соотношение этих понятий.

Ключевые слова: экотуризм, потенциал, ресурсы.

It was described the matter of ecotouristic resources: their potential, aspects, value and use. It was considered the correlation of these concepts.

Key words: ecotourism, potential, resources.

Вступ. Розвиток екотуризму потребує розуміння сутності ресурсів, на які він спирається. Відповідно метою цього дослідження є розкриття сутності екоресурсів та їх складових. До завдань належить окреслення підходів щодо оцінювання потенціалу екоресурсів, розгляд їх цінності та можливого використання.

Аналіз виконаних раніше досліджень. Хоча сфері туризму присвячено великий обсяг ґрунтовних праць, їх перелік у сфері екотуризму порівняно невеликий. Так, можуть бути згадані праці О.Ю. Дмитрука [2], О.Б. Косолапова [5], І.Т. Русєва [7], В.В. Храбовченка [9], кількох інших дослідників [1, 3, 4, 6, 8]. Ще меншою є увага до сутності екоресурсів. Найчастіше їх поділяють на два види: на створені природою і такі, де великою є роль людини. Причому до останніх часто відносять об'єкти